

od najvećih doprinosa globalnom zagrijavanju. S obzirom na raširenost konzumacije mesa, ogroman broj zapadnjaka teško je osloboditi posredne odgovornosti za održavanje tih, u svakom pogledu duboko nemoralnih praksi. Premda se Malm ne koncentrira toliko na odgovornost potrošača, pa se ponekad čini kao da ih potpuno lišava krivnje, svakako treba istaknuti da barem onda kada tvrdi da do „istinske promjene može doći samo ako se ljudi trgnu iz mrtvila potrošnje i počnu djelovati na *toj razini*“ (str. 458) ostavlja prostor slobodi potrošačeve volje, tj. odgovornosti da nešto po ovom pitanju uradi.

Putovi ozdravljenja ne mogu se postaviti u isključivu disjunkciju. Borba protiv globalnog zatopljenja, a to onda znači i kapitalističkih društvenih odnosa mora se voditi na svim poljima istovremeno. U netom raspravljenom pogledu to znači i osviještenje licemjernog izjednačenja odgovornosti od strane kapitalističke ideologije i trud onih koji nisu njezini nositelji na onim poljima odgovornosti koja im pripadaju. Upravo potonje često otvara prostor ne samo *utopijskom mišljenju*, nego i *djelovanju* (nije li odbacivanje nečega toliko samorazumljivog Zapadu kao što je meso iz industrijskih pogona dovoljno utopijska radnja?), koje daje svoje male, ali vrijedne doprinose slomu kapitalističkih vlasničkih odnosa. Ako ništa drugo, takvo djelovanje razvija *senzibilitet* za ovdje iznesenu problematiku, koji može vršiti pritisak na donositelje političkih odluka da osujete ekonomski rast (štoviše, da ga preokrenu u *odrast*). No za odgovor na pitanje *zašto rušiti te odnose*, valja sagledati njihovu unutrašnju strukturu i determinaciju, u ovom slučaju s obzirom na njihovu nemogućnost suočavanja s nadolazećom

ekološkom kataklizmom – za početak, valja konzultirati Malmov *Fosilni kapital*.

Josip Guć

Šime Pilić

OKO KRKE. Sociološke studije i rasprave

Književni krug, Split, 2016., 364 str.

U knjizi *Oko Krke* prof. dr. sc. Šime Pilića zastupljeni su radovi koji se izravno ili neizravno odnose na rijeku Krku i njeno porječje. Sociološke studije i rasprave u ovoj knjizi autor je razvrstao u četiri dijela i 11 poglavlja.

Prvi dio, naslova *Porječje Krke u putopisima (16.-18.st.) i u Kačićevu „Razgovoru“*, s dodatkom *krajolika u prozi Vladana Desnice* (str. 15-102), sadrži tri poglavlja: (1) Socijalna eko-historija Pokrčja od 15. do 18. stoljeća u suvremenim putopisima; (2) Socijalna struktura, prostorni i kulturni konteksti u Kačićevu *„Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga“*: slučajevi krajeva i krajina u Porječju Krke; (3) Ponešto o stablu i krajoliku u prozi Vladana Desnice. Ova su poglavlja pisana s ekohistorijskog i s kulturoškog stajališta, pa i sa stajališta sociologije književnosti.

U drugom dijelu knjige – *Između Krke i Čikole: miljevačke teme* (str. 103-176) – nalaze se tri poglavlja koja se odnose na prostor Miljevaca. U jednom se poglavlju raspravlja: Jesu li Miljevci jedno selo ili sedam sela? Danas je to, naime, naziv za sedam sela, za jedan kraj, odnosno to je najkasnije od 1692. godine ime župe. U Osmanskom razdoblju taj je kraj u sastavu nahije Nečven, a u srednjem je vijeku u okviru kotara Oprominje (tj. današnji

miljevački prostor činio je cjelinu s današnjim područjem Promine). Sljedeće se poglavlje, peto po redu, odnosi na „nestalo“ selo Filipović kojemu je, zapravo, nestalo ime, a koje se pod tim imenom navodi još u mletačkom katastru 1709. i 1736. godine. U njemu se nalazi crkva sv. Pavla (koja i danas postoji) i koja je ucrtana u katastarsku mapu sela Filipović. Popis vlasnika kuća i zemalja u tom katastru odaje da je selo Filipović bilo na području današnjeg sela Širitovci. Ovo potonje selo postojalo je paralelno sa selom Filipović, ali ga je preplavilo svojim imenom u vrijeme uređivanja sela pod Venecijom. Zanimljivo je da današnje stanovništvo, koje većinom kao i početkom 18. stoljeća nosi ista prezimena, ne poznaje ime Filipović. A još je zanimljivije da nijedan povjesničar nije otkrio navedeno selo Filipović pa ni oni koji su se bavili povješću drniškog kraja kao npr. Kosor, Traljić i dr., uključujući i franjevačke povjesničare koji su boravili na Visovcu udaljenom svega nekoliko kilometara od nekadašnjeg sela Filipović, kao npr. Soldo, Bačić i drugi mlađi povjesničari. Pilić donosi broj i strukturu obitelji, stočni i zemljišni fond, izvode iz katastarskih skica i mapa. Potom donosi malobrojne toponime koji podsjećaju na nekadašnje ime sela, te ukratko analizira prostor današnjeg sela Širitovci uočavajući bitne promjene u tom ruralnom prostoru i u strukturi stanovništva kroz protekla tri stoljeća.

Sljedeće, šesto poglavlje donosi prilog biografiji fra Filipa Pilića (Brištani 1703. – Šibenik 1773.), s Miljevaca, koji je živio i djelovao u 18. stoljeću. Filip se istakao žrtvujući se za oboljele od kuge u okolici Vrljike (1743.g.). Desetljeće ranije bio je profesor filozofije u Kninu, a 1745. godi-

ne profesor je filozofije na visokom učilištu na Visovcu. Nešto kasnije je vojni kapelan u mletačkoj vojsci. Ujedno je bio kandidat za biskupa nekadašnje skradinske biskupije (ukinute 1830.), ali nije imenovan.

Treći dio, pod nazivom *Dalmacija, Pokrčje i Bukovica: od etnologije do etničke distance* (str. 177-296), sadrži sedmo poglavlje koje problematizira regionalne i subregionalne studije Dalmacije i Pokrčja; zatim kratki pregled sociologije, etnologije i povijesti te Bukovice Vladimira Ardalića. Posebno treba istaći empirijski rad o etničkoj distanci u Pokrčju na primjeru Janjevaca u Kistanjama.

Unutar osmog poglavlja Pilić obrađuje tradiciju, običaje i čaranje, a tu nalazimo poseban *Ekskurs o daru*. Kada autor govori o Ardalićevoj Bukovici zapravo je riječ o zapisima Vladimira Ardalića objavljenima u *Zborniku za narodni život i običaje JAZU* od 1899. do 1935., jer je Zbornik objavljivao Ardalićeve priloge i posthumno. Pilić se osvrće na granice Bukovice, utvrđuje kako je radio Ardalić, citira toga etnologa kada govori o susjedima Bukovice: „a življenje im je jednako i duša im je jednaka“, a potom tragom Ardalića piše o zadrugama i položaju žena. Naposljetku, autor uspoređuje Ardalićeve opise Bukovice s nekim drugim opisima te se osvrće na promjene u Bukovici.

U devetom poglavlju, u kojem je riječ o etničkoj distanci, prvo se utvrđuje da između lokalnog stanovništva Srba i Hrvata i Janjevaca (migranti s Kosova koji su također Hrvati) postoje kulturološke i socijalne razlike. Etnička distanca istraživana je anketom pomoću ljestvice etničke distance (Bogardusova skala). Rezultati istraživanja pokazali su da je etnička distanca između domaćeg i doseljenog

stanovništva u Kistanjama znatno manja nego što pokazuju druga slična istraživanja u Jugoistočnoj Europi.

Četvrti dio knjige (str. 297-344) naslovljen: *Poznavanje prirodne i kulturne baštine porječja Krke* sadrži različita empirijska istraživanja o poznavanju prirodne i kulturne baštine, te o ruralnom krajoliku i poznavanju prirodnog okoliša u porječju Krke. Za razliku od prethodnih devet poglavlja, Pilić je posljednja dva napisao u suautorstvu s Branimirom Mendešom, odnosno Ivankom Buzov i Goranom Bandalović, docenticama s Filozofskog fakulteta u Splitu. Podatak o suautorstvima autor navodi na više mjesta u knjizi tj. na str. 14, 299, 323 i 360. U poglavlju *Poznavanje prirodne i kulturne baštine porječja Krke: rezultati empirijskog istraživanja u osnovnim školama* donose se rezultati istraživanja provedenoga na uzorku učenika 4. i 8. razreda osnovnih škola u Kninu, Drnišu i Šibeniku. Primjetno je da učenici raspolažu s višim stupnjem informiranosti o prirodnoj i kulturnoj baštini porječja Krke od ranijih naraštaja, iako i oni nedovoljno poznaju tu baštinu (npr. vjersku baštinu, legende i predaje, kraška polja, hidroelektrane na Krki i sl.).

U posljednjem poglavlju nalazimo mišljenja i stavove ispitanika o očuvanosti prirodnog okoliša. Velika većina ispitanika smatra da je u njihovom kraju uz Krku okoliš potpuno ili uglavnom sačuvan.

Pored 11 poglavlja, u četiri dijela, knjiga sadrži i peti dio, u kojem su prijevodi sažetaka svih 11 poglavlja na engleskom jeziku (str. 345-357). Također, knjigu čine i kratki predgovor, uvod, podaci o tekstovima u knjizi i bilješka o autoru. Iz sadržaja knjige je vidljivo da je korištena različita metodologija u izradi pojedinih poglavlja ovisno o problemu koji se istražuje. Šime Pilić je

istraživao i u Državnom arhivu u Zadru i u Arhivu franjevačkog samostana na Visovcu. Koristio je katastarske skice i karte, satelitske snimke i fotografije. Knjiga je ilustrirana s 47 tablica, osam slika, šest katastarskih skica, pet karata i četiri satelitske snimke (porječja Krke, Miljevaca, Bukovice i naselja Janjevaca u Kistanjama).

Literatura je pridodana uz svako od 11 poglavlja. Najmalobrojnija literatura je uz treće poglavlje, svega 23 bibliografske jedinice, te uz deseto poglavlje gdje nalazimo popis 26 jedinica. Najopsežniju bibliografiju nalazimo u osmom poglavlju koja sadrži 126 jedinica i u prvom poglavlju koje ima 109 knjiga i članaka iz časopisa i zbornika. Ako se zbroji cjelokupna literatura u knjizi onda dolazimo do gotovo 600 bibliografskih jedinica ili preciznije 596, ali ovdje treba napomenuti da se neki naslovi literature ponavljaju što je logično za ovakav sadržaj knjige.

Sadržaju ove zanimljive knjige recenzenti su dali visoku ocjenu. Akademik Ivan Cifrić, sociolog, ustvrdio je da knjiga predstavlja prvo sociološko djelo o rijeci Krki i njenom porječju, te da u cijelosti čini koherentnu cjelinu, znanstvenu monografiju, jer je konstantno i kontinuirano u fokusu autorove znanstvene znatiželje, teorijske i empirijske rijeka Krka. Prof. dr. sc. Drago Roksandić, povjesničar, napisao je sljedeće: „Iako u knjizi preteže društveno-znanstveni pristup, svaki je njegov dio na poseban, drugačiji način interdisciplinirano „otvoren“ (humanističke znanosti, ekologija, kulturni studiji). Neovisno o širokom tematskom rasponu knjige, svaki je uvršteni dio metodološki i tehnički rigorozno izveden, istraživački utemeljen i spoznajno poticajan, a rad kao cjelina monografski oblikovan“.

Ova knjiga bit će, kao rezultat predanog rada, zanimljiva svima koji se bave proučavanjem zavičajne baštine. Ona je i važan doprinos (sub)regionalnim studijama u Hrvatskoj, kako znanstveno tako i revitalizacijski jer se autor pasionirano bavi baštinom Pokrčja na kreativan, a ne antikvaran način. Pisana odnjegovanim stilom i vrlo je čitka te je mogu čitati ne samo stručnjaci nego i drugi zainteresirani čitatelji. Valja istaknuti da je knjiga nastala unutar znanstveno-istraživačkog projekta „TITI-US-baština i sociokulturni razvoj“, kojeg vodi sam autor.

Na kraju bi bilo korektno reći nešto o biografiji samog autora. Dakle, prof. dr. sc. Šime Pilić bio je redoviti profesor sociologije na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, a potkraj 2016. otišao je u zasluženu mirovinu. Bio je veoma aktivan i izvan nastave (u uredništvima časopisa „*Pogledi*“, „*Mogućnosti*“ i „*Školski vjesnik*“, u kojem je, 10 godina, bio glavni i odgovorni urednik). Unutar svog je projekta pokrenuo i interdisciplinarni časopis „*Godišnjak Titius*“, čiji je također glavni urednik. Urednik je i područja obrazovanja i školstva u „*Splitskom leksikonu*“ koji se priprema u suradnji s Leksikografskim zavodom „*Miroslav Krleža*“ iz Zagreba i Književnim krugom iz Splitu. Objavio je preko 80 radova, među kojima valja istaknuti i dvije veoma zanimljive knjige – *Knjiga o nastavnicima* (2008.) i *Obrazovanje u kontekstu tranzicije: prilozi sociologiji obrazovanja* (2008.). Dobitnik je mnogih priznanja poput „Nagrade za znanost“ Grada Splita (1984.) i prestižne godišnje nagrade za znanost „*Kruno Prijatelj*“ koju dodjeljuje *Slobodna Dalmacija* (2006.). Godine 2014. dodijeljena mu je Plaketa za izuzetan doprinos razvoju Sveučilišta

u Splitu za istaknuti rad na znanstvenom, nastavnom i stručnom polju i Nagrada za životno djelo „*Frane Bulić*“, za znanost, a 2015. dobio je i priznanje za osnivanje Filozofskog fakulteta u Splitu, kojeg je osnovao zajedno s prof. dr. sc. Ivom Mimicom i prof. dr. sc. Joškom Božanićem.

Velimir Karabuwa

Daniel Stokols
SOCIAL ECOLOGY IN THE DIGITAL AGE. Solving Complex Problems in Globalized World
Elsevier, Academic Press, London, San Diego, Cambridge, Oxford, 2017., 406 str.

Daniel Stokols, autor knjige „Socijalna ekologija u digitalnom dobu: rješavanje složenih problema u globaliziranom svijetu“, osim u području socijalne ekologije, poznat je i po svojim znanstveno-istraživačkim doprinosima u području ekološke psihologije, javnog zdravstva te transdisciplinarnosti o timu (engl. *transdisciplinary team science*). Profesor je *emeritus* na Kalifornijskom Sveučilištu u Irvineu (*Univeristy of California, Irvine*), a svojevremeno je bio dekan *Škole* za socijalnu ekologiju na ovom Sveučilištu (engl. *School of Social Ecology*).

Knjiga svojim sadržajem uvelike afirmira krosdisciplinarni istraživački pristup analizi znanstvenih i socijetalnih problema, što definira pojavu socijalne ekologije (str. 322), a u tom kontekstu Stokols ne zaboravlja naglasiti najsveobuhvatniji iskaz o moralno utemeljenoj koncepciji socijalne ekologije koji je prezentirao Murray Bookchin. Ponudivši u svojim studijama utopijsku